

Asia: VN/2882/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Asianajajat kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain muuttamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi.

Yhtenä Suomen Asianajajien sääntömääräisenä tehtävänä on seurata oikeuskehitystä maassa ja lausuntoja antamalla sekä aloitteita tekemällä tarjota kokemuksensa yhteiskunnan käytettäväksi. Suomen Asianajajien oikeuspoliittisen työn lähtökohta on oikeusvaltion turvaaminen. Lausunnoissaan Suomen Asianajajat pyrkii painottamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, oikeusturvaan sekä oikeuden saavutettavuuteen, perus- ja ihmisoikeuksien sekä asianajajakunnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaamiseen liittyviä näkökulmia.

Pyydettyinä lausuntona Suomen Asianajajat esittää seuraavaa.

Valtion vahingonkorvaustoiminnan selkeyttäminen on tarpeellista

Suomen Asianajajat pitää luonnosta hallituksen esitykseksi perusteltuna ja tarpeellisena toimenpiteenä Valtiokonttorin toimintojen kehittämiseksi valtion vahingonkorvaustoiminnassa. Ehdotus nostaa kuitenkin esille kysymyksen siitä, onko ehdotus tehty enemmänkin viranomaisstarpeisiin kuin korvauksen hakijan oikeusturvan järjestämiseksi.

Valtiokonttorin harjoittama korvaustoiminta koostuu muutaman vuoden takaisiin tietoihimme perustuen varsin pienistä, korkeintaan muutaman tuhannen euron suuruisista korvausvaatimuksista, mutta joukossa on yksittäisiä isompia korvausvaatimuksia, jotka voivat nousta miljoonaluokkaan. Vastaamon tietomurron uhrien korvaukset muodostavat lukumääränsä vuoksi erityistapauksen, mutta korvausmäärät ovat uhria kohden nekin pieniä. Mennyt ei kuitenkaan ole tae tulevasta.

Esitetyissä valtion vahingonkorvaustoimintaa koskevan lain soveltamisalan muutoksissa on rajattu huomattava joukko viranomaisia ja hallinnonaloja Valtiokonttorin korvaustoiminnan ulkopuolelle. Nämä rajaukset voivat perustua perustuslakiin tai yksittäisiä hallinnonaloja koskeviin lakeihin. Myös näytöltään vaativat korvausasiat rajataan Valtiokonttorin tehtäväpiiriin ulkopuolelle. Ehdotuksen perusteluissa todetaan, että korvauksen vaatiija ohjataan ajamaan oikeuksiaan oikeudenkäynnissä.

Valtion puhevallan käyttäminen ei kuitenkaan ole ongelmaton oikeudenkäynneissäkään. Esimerkiksi eräässä kauan jatkuneessa merioikeudellisessa miljoonaluokan riita-asiassa (ks. Helsingin käräjäoikeuden tuomio 16.5.2026 riita-asiassa L 706/ 2022/4012) alioikeuskäsittely jouduttiin hovioikeuden palautettua asian uusimaan käräjäoikeudessa, koska valtion puhevaltaa eivät hovioikeuden mukaan olleet käyttäneet oikeat viranomaiset. Asia on toistaiseksi vasta alioikeuden ratkaisun varassa, vaikka vireillepanosta on jo yhdeksän vuotta. Hovioikeuden palautuspäätöksen mukaan tarvittiin asianomaisen ministeriön osallistumista prosessiin. Tämä osoittaa, että myös tuomioistuimet hyötyisivät selkeämmistä säännöksistä valtion puhevallan käyttämiseen liittyen.

Suomen Asianajajat toteaa, että yllä kuvatun kaltaisilta tapauksilta välttyttäisiin, jos toimivaltakysymykset olisi selkeämmin määritelty. Yksi mahdollisuus olisi, että korvausvaatimukset valtiota vastaan kanavoitaisiin yleisemmin Valtiokonttoriin, joka ohjeistaisi julkisyhteisön neuvontavastuun puitteissa kantajat kohdistamaan vaatimuksensa oikeaan osoitteeseen. Kun Valtiokonttoriin keskitettäisiin vahingonkorvausasioiden hoito, niin sinne muodostuisi myös paras asiantuntemus valtiota vastaan kohdistettujen korvausvaatimusten hoitamiseen. Valtiokonttori tarvitsee lainsäädännöksiä tämän tehtävän täyttääkseen.

Suomen Asianajajat tuo myös esiin, että korvausvaatimusten kanavoiminen Valtiokonttoriin auttaisi korvauksenhakijaa myös vanhentumisaikojen tarkastelussa. Hallintolain 21 §:n mukaan viranomaisen tulee siirtää asian oikealle viranomaiselle, ja määräaika katsotaan noudatetun, kun oikea viranomainen saa asiakirjan määräajan puitteissa. Jos järjestelmä korvauksen hakemiseksi on sekava, voi syntyä oikeudenmenetyksiä.

Suomen Asianajajat katsoo olevan myös todettavissa, että pelkän väitteen valtion ankarasta vastuusta tulisi perustaa toimivalta Valtiokonttorille silloin, kun korvausvaatimus perustetaan ankaraan vastuuseen ("toiminnassa, josta valtio vastaa tahallisuudesta tai huolimattomuudesta riippumatta") alueella, josta ei ole vielä velvoittavaa oikeuskäytäntöä, eli ankara vastuu ei ole selviö. Mikäli vastuun arvioiminen edellyttäisi merkittävää näytön arvioimista, asia jouduttaisiin

käsittelmään tuomioistuimessa. Tällöinkin Valtiokonttori voisi ohjeistaa, mikä viranomainen vastaa valtion puolesta tuomioistuinasiassa.

Epäselvissä tapauksissa olisi mahdollista toimia siten, että Valtiokonttori antaisi epäävän päätöksen, jolloin hakija voisi vaatia korvausta valtiolta niin, että Valtiokonttori hoitaisi valtion puhevallan käytön vastaajana, tarvittaessa kyseisestä hallinnonalasta vastaavan ministeriön tai viranomaisen kanssa siten kuin säädetään.

Ehdotuksessa lähdetään siitä, että Valtiokonttorin jättäytyminen pois asian käsittelystä edistäisi korvauksen hakijan oikeusturvaa jouduttamalla prosessia. Suomen Asianajajat toteaa, että ehdotettu 4 b §, joka tuo mahdollisuuden jättää asia käsittelemättä, ei lisää korvauksenhakijan oikeusturvaa, mikäli tämä joutuu panemaan asian vireille ilman Valtiokonttorin kantaa. Käytännössä Valtiokonttorin kanssa kirjelmointi voisi selventää kiistakysymyksiä ja sitä, mistä näyttöä mahdollisesti tarvitaan. Vanhentumisaikoihin liittyen laissa tulisi nimenomaisesti todeta, että Valtiokonttorille esitetty vaatimus katkaisisi vanhentumisajan kulumisen, vaikka Valtiokonttori jättäisi sen käsittelemättä.

Suomen Asianajajat nostaa myös esiin, että siinä missä oikeushallinto ja yrityselämä pyrkivät enenevissä määrin riitojen ratkaisemiseen varsinaisten oikeudenkäyntien ulkopuolella sovittelun myötä tai neuvotteluin, ehdotus näyttää vievän menettelyä täysin päinvastaiseen suuntaan valtion vahingonkorvausvastuun osalta.

Huomioita eräistä ehdotuksen yksityiskohdista

Suomen Asianajajat kiinnittää myös huomiota seuraaviin yksityiskohtiin:

Soveltamisalassa 1 §:n 2 momentissa rajataan ulos puolustusvoimien toiminnassa kiinteistölle aiheutunut vahinko, muttei henkilövahinkoa. Kuitenkin viimeaikaisessa uutisoinnissa on tuotu esiin narratiivi, jonka mukaan Valtiovarainministeriössä pohditaan parhaillaan droonivahinkojen korvaamista valtion varoista nimenomaan Valtiokonttorin korvausmenettelyssä. Dronivahingot ovat ulkomailta Suomen ilmatilaan tulevien droonien aiheuttamia vahinkoja. Näin ollen esityksen mukaisesti, jos Suomen puolustusvoimat kuitenkin ryhtyisi torjumaan drooneja, ja tästä aiheutuisi kiinteistöille vahinkoja, vahingonkorvauksia pitäisi hakea tuomioistuimessa. Suomen Asianajajat katsoo, että tällainen asia tulisi huomioida erityislainsäädännössä.

Ehdotuksen 4 b §:n mukaan asian käsittelemättä jättäminen olisi mahdollista 2)-kohdan mukaan myös, jos Valtiokonttori on jo aiemmin ratkaissut samaan vahinkotapahtumaan liittyvän tämän lain mukaisen korvausasian. Suomen Asianajajat tuo esiin, että tältä osin sanamuoto on puutteellinen,

sillä samasta vahinkotapahtumasta on voinut aiheutua vahinkoa useille luonnollisille tai oikeushenkilöille. Jos lainkohtaa luetaan kirjaimellisesti, yhden korvauksenhakijan asian käsittely estäisi toisen hakijan asian käsittelyn ja tämä joutuisi tuomioistuimeen, vaikka ensimmäinen hakija olisi saanut korvauksen ilman oikeudenkäyntiä. Vastaavasti samasta vahinkotapahtumasta voi ilmetä vahinkoja vasta myöhemmin, mikä voi perustellusti synnyttää tarpeen uusille korvausvaatimuksille vasta myöhemmässä vaiheessa, aiemman korvausvaatimuksen tultua jo maksetuksi. Esityksessä olisi vähintäänkin selvennettävä sitä, mitä pidetään lain tarkoittamalla tavalla ”samana vahinkotapahtumana”. Oletuksena tämä ei voi tarkoittaa kuin saman asianosaisen samasta vahinkotapahtumasta vireille saattamaa vahingonkorvausvaatimusta.

Uusimäki Cecilia
Suomen Asianajajat